

SOSYALİZMDE ULUSAL SORUNUN GALİYEV ÜZERİNDEN OKUNMASI

Abdullah METİN*

Özet

Bu makalenin amacı, ulusal sorun üzerine Avrupalı ve Rusyalı sosyalistlerin tartışmalarını aktarmak ve Sultan Galiyev'in bu tartışmalara yaptığı katkıyı araştırmaktır. Ulusal sorun tartışmaları özellikle Birinci Dünya Savaşı yıllarında hızlanmıştır. Savaşın etkisiyle -birkaç düşünür/politikacı haricinde- sosyalistler milli çıkarları ön plana çıkarmış ve bu millileşme eğilimi II. Enternasyonal'in dağılmasına sebep olmuştur. Rusya'da ise Stalin sosyalizmi ihraç etmek yerine tek ülkede sosyalizm kurma politikası gütmüştür. Galiyev'in ulusal sorun tartışmalarına en büyük katkısı, sömürünün düzlemini proleterya-burjuva ilişkisinden ezilen uluslar-sömüren ülkeler (metropoller) düzlemine çekmesidir. Batı proleteryasının sömürgeci kapitalistlerle işbirliği içinde olduğunu ve bu yüzden devrim yapmayacağını düşünen Galiyev rotanın Doğu'ya çevrilmesi ve sömürülen ülkelerin sömürgecilere karşı mücadelelerinin desteklenerek Sosyalist Enternasyonal'in bu şekilde kurulması taraftarıdır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal sorun, sosyalist enternasyonal, kültürel özerklik, kendi kaderini tayin hakkı

Abstract

The aim of this essay is to narrate the discussions of the European and Russian Socialists upon the national question and also to investigate the contribution of Sultan Galiev to these discussions. The discussions on the national question particularly came to life around the First World War. Apart from some scholars/politicians, by the effect of the War, Socialists brought national interests into the forefront and this nationalization/ national orientation got the II. International separated. In Russia, instead of exporting the socialism, Stalin carried out the policy of implementing the socialism just in one country. The most important contribution of the Galiev to the discussions on the national question is to change the platform of the exploitation from the relation of proletariat-bourgeois classes to the relation of oppressed nations-exploiter countries. Galiev, considering that the Western proletariat is in cooperation with the imperialist capitalists therefore this class will not revolutionize, holds by being founded of the Socialist In-

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, abmetin@gmail.com

ternational in the manner of supporting the struggle of the exploited countries against the colonists and the shifting the route to the West.

Keywords: National question, socialist international, cultural autonomy, self determination

Sosyalizm açısından bakıldığında ulusal sorun, bir ülkede sosyalist devrimin nasıl gerçekleşeceği ve devrim gerçekleşikten sonra ülke içinde ve dışında nasıl bir politika izleneceği olarak tanımlanabilmektedir. O halde ulusal sorunun iki veçhesi vardır: devrim öncesi ve devrim sonrası. Devrim öncesine ilişkin temel tartışmalar devrimin öncü kuvvetleri üzerinden yürütülmüştür. Bu konudaki temel tezlere bakıldığında en önemli kuvvet olarak proleteryanın zikredildiği görülür. Gerçekten de, özellikle kapitalist ekonominin hâkim olduğu ve çalışma/ücret şartlarının iyi olmadığı ülkelerde proleterya devrim safına en kolay çekilebilir sınıftı ki, maksat sömürünün engellenmesi ise sömürülenlerin iştirak/öncülük etmediği bir devrim düşünülemezdi. Proleteryanın yeterince fazla/güçlü olmadığı ülkelerde öğrencilerin ve aydınların devrimci güçlere dâhil edildiğini görüyoruz. Ülkelerin iç şartlarına göre bu gruba küçük esnafın ve köylülerin dâhil edildiği, hatta askerlerin de dâhil edilmeye çalışıldığı görülmüştür.

Ulusal sorunun devrim sonrası tartışmalarında ise kültürel özerklik, dini özerklik, kendi kaderini tayin hakkı, tek ülkede sosyalizm kurma-devrimi ihraç etme hususları ağırlık kazanmıştır. Her ulusun kültürel ve dini özerkliğinin tanınması gerektiğini savunanlar olduğu gibi, kültürün ve dinin de bir nevi sömürü ilişkisi yarattığını ya da sömürüyü meşrulaştırdığını iddia ederek, ulusallıktan soyutlanmış bir “proleter kültür” yaratılması gerektiğini savunanlar da olmuştur. Yine bir kısım düşünürler/siyasetçiler, uluslara kendi kaderini tayin hakkının tanınması gerektiğini savunmuş, diğer bir kısmı ise proleteryanın yeterince kuvvetlenmediği ülkelerde burjuvazinin iktidarı tekrardan ele geçirmesine sebep olacağı iddiasıyla kendi kaderini tayin hakkını reddetmişlerdir. Son olarak, devrimin ihraç edilmesine/yayılmamasına mı yoksa devrimin gerçekleştiği ülkede güçlü bir sosyalizm kurulmasına mı öncelik verilmesi gerektiği de bir tartışma konusu olmuştur.

Sosyalizmde ulusal sorun konusunu ele alırken sosyalizmin Marksizm’e indirgenmediğini vurgulamak istiyoruz. Marksizm, sömürü ilişkisine son vermeye çalışan bir teori olmakla birlikte, sömürünün tanımlanması ve ortadan kaldırılmasının yöntemleri her zaman aynı değildir. Bu nedenle sosyalizmi, insanın insanı sömürmediği bir dünya (Cangızbay, 2003: 13)olarak tanımlamak, çalışmanın asıl konusu olan Galiyev’e geçiş yapabilmek açısından da uygun olacaktır. Murat Belge, ulusal soruna ilişkin bir noktaya dikkat çeker. Ona göre, evrensel bir teori olan Marksizm millileşmez. Marksizmin millileşmesi demek, ulusal sorunlarla, ulusal gelenek, gö-

renek ve tavırlarla özdeşleşerek Osmanlı'daki kapıkulu gibi devşirilip Müslüman edilecek bir hizmetkâr olması demektir. Oysa Marksizm ülke çıkarlarının aracı haline getirilebilecek bir ideoloji değildir. Marksizm ancak yerlileşebilir, yani ulusal çerçevede muhafaza edilecek ya da eleneceklerin ölçütü olabilir. (Belge, 1980: 36)

Çalışma içerisinde ulusal sorun konusu Marx ve Engels'ten başlatılmış, sonraki dönemlerde ve özellikle Birinci Dünya Savaşı yıllarında Avrupalı düşünürlerin bu konuyu nasıl ele aldıkları üzerinde durulmuştur. Rusya'daki ulusal sorun tartışmaları -özellikle 1917 Bolşevik Devrimi sonrası devrimin önemli isimleri üzerinden ele alınırken, Türkiye ve Rusya'daki tartışmalara da kısaca değinilmiştir. Son olarak Sultan Galiyev'in düşünceleri aktarılmış ve ulusal soruna katkıları ve diğer düşünürlerden/ politikacılardan farklılaştığı noktalar vurgulanmaya çalışılmıştır.

Avrupa'da Ulusal Sorun Tartışmaları

Ulusal sorun tartışmalarına Marx ve Engels'ten başlamak gerekirse, Sosyalizmin ve Marksizmin bu iki önemli isminin ulusal sorunla ciddi anlamda ilgilenmedikleri söylenebilir. Marx ve Engels'in ulusal sorun konusunda aldıkları tavır net değildir. İrlanda'nın bağımsızlığına önce karşı çıkıp, daha sonra savunmaları bunun bir göstergesidir. Marx ve Engels'in değerlendirmesine göre, kapitalizm tek tek ulusal ekonomileri birleştirerek bir dünya ekonomisi yaratacak, dünyanın üretici güçlerinin uluslararasılaşması ile sömürü de uluslararasılaşacak ve komünizmin kurulmasının nesnel koşulu yerine getirilmiş olacaktır. (Callinicos, 1997: 4) Komünist Manifesto'da yer alan meşhur söylemle "proletaryanın vatanı yoktur". Bu slogan doğrultusunda, proletaryanın ulustan ziyade enternasyonal proleter birliğini savunması ve kendini ulusa değil bu birliğe ait hissetmesi beklenmektedir. Bu yoldan uzaklaştığını gördüğü İngiliz proletaryasına Engels şöyle sitem etmektedir: "İngiliz proletaryasının Hindistan'ın sömürülmesinde İngiliz emperyalizmiyle işbirliği yapmasından utanç duyuyorum." (Gürses, 1998: 384)

Avrupa'da ulusal sorun tartışmaları Marx ve Engels'ten sonra da devam etmiş, özellikle Birinci Dünya Savaşı sırasında doruk noktasına ulaşmıştır. Sosyalizm bu dönemde -Belge'nin yaptığı ayırım üzerinden gidilirse yerlileşmeden ziyade millileşme eğilimi göstermiş ve bu eğilim II. Enternasyonal'in (1889-1914) dağılmasına sebep olmuştur. 1914'de Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Avrupa'yı saran yurtseverlik akımına kapılmayan birkaç II. Enternasyonal liderinden birisi, aslen Polonyalı olan ama daha sonradan Alman vatandaşlığı kazanan ve Alman Sosyal Demokrat Partisi'nde (SPD) de aktif bir üye olan Rosa Luxemburg'dur (1871-1919). Luxemburg, Rus ve Polonya proletaryaları arasındaki yakın ilişkiyi ve onların ortak kaderlerini vurgulayarak Polonya'nın bağımsızlığı fikrine karşı çıkmıştır. Bununla birlikte Junius takma adıyla kaleme aldığı ünlü *Junius*

Broşürü'nde sosyalizmin bütün halklara kendi kaderleri üzerinde söz sahibi olma özgürlüğü verdiğini savunmuştur. (Löwy, 1977: 70) SPD içerisindeki bölünmede Luxemburg'un başını çektiği sol radikallere mensup olan Alman asıllı Anton Pannekoek (1873-1960) ve Alman siyasi aktivist Otto Strasser (1897-1974) de -Luxemburg gibi- sınıfsal çıkarın ulusal çıkardan üstün olduğu görüşünü savunmuşlardır. (Löwy, 1977: 73) Bu savununun arkasında yatan temel fikir Marksist altyapı-üstyapı belirleyiciliğidir. Sınıf çıkarı ekonomik temellidir, yani altyapıya ilişkindir ve bir üstyapı ögesi olan ulusa karşı öncelenmesi gerekir. Bazı Marksistler tarafından idealist, ulusal-oportünist olarak suçlanan, Avusturya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin öncülüğünü yapmış olan sosyal demokrat politikacı Otto Bauer (1881-1938) kültürde ulusal özerkliği savunmuştur. Avusturya Marksistlerinin ulusal sorunun çözümüne yönelik ürettikleri bir formülasyon olarak tanımlanan "ulusal kültürel özeklik" (Lenin de bu şekilde nitelenmiştir), ulusal sorunun çözümünü bağımsızlıkta ya da teritoryal (toprak esaslı) özerklikte değil, ulusal özerklikte görmekteydi. (Kahya, 2008: 39) Löwy'ye göre, Bauer sosyalizmi ve işçi hareketini ulusallaştırma eğiliminde olması ve sosyalist kültürün uluslararası olduğunu kavrayamaması sebebiyle ulusal kültürel özerkliği savunarak yenmeye çalıştığı milliyetçi ideolojiden kendini kurtaramamıştır. (Löwy, 1977: 75)

Rusya'da Ulusal Sorun Tartışmaları

1914'ten sonra ulusal soruna ilgi duymaya başlayanlardan birisi Lev Troçki'dir (1879-1940). Ulusu; kültürel, ideolojik ve psikolojik bir olgu olarak görme eğiliminde olan Troçki -Luxemburg gibi- ulusu ekonomiye ya da kültüre indirgemektedir. Troçki -Luxemburg'dan farklı olarak- ulusların kaderlerini belirleme hakkının 'uluslararası barış'ın koşullarından biri olduğunu düşünüyordu. (Löwy, 1977: 72)

Ulusal sorun konusunda Lenin'e (1870-1924) ayrı bir sayfa açmak gerekiyor; zira o, bu konudaki en derin düşüncelere sahip olan kişidir. Lenin'in daha öncesinde de değindiği ama özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Alman sosyalistlerde gördüğü milliyetçilik ve II. Enternasyonal'in dağılmasıyla birlikte daha fazla üzerinde durduğu ulusal sorun, "ulusların toplumsal kurtuluşu olarak nitelenebilecek genel sorunun bir parçasıdır". (Kim, 1979: 14) Alex Callinicos'a göre Lenin'in ulusal soruna yaklaşımı diğer düşünürlerden farklı olmuştur. Ulusal sorunu Kautski, Luxemburg gibi isimler iktisadi düzlemde, Bauer sosyal (kültürel) düzlemde ele alırken, Lenin bu sorunu siyasi düzlemde ele alan ilk kişi olmuştur. (Callinicos, 1997: 16) Bu soruna yaklaşımı da sorunu ortadan kaldırmaya yönelik değil, çözmeye yöneliktir. (Erdem, 2006: 766) Bir topluluğun ulus olup olamayacağını belirlerken bile Stalin gibi belirli nesnel ölçütlerden hareket etmeyip (Stalin, 1996: 11-20) belirleyici gücü topluluğun kendisine bırakması bunun göstergesidir.

Lenin'in başkanlığındaki Sovyet hükümeti daha kurulduğu gün yayınladığı bildiriye şu dört noktayı vurgulamıştır: 1. Rusya halklarının eşitliği 2. Rusya halklarının kendi kaderini tayin hakkı, dilediklerinde ayrılıp bağımsız devlet kurma hakkı 3. Tüm ulusal ve ulusal-dinci imtiyazların ve engellerin kaldırılması hususu 4. Rusya'da yaşayan azınlıklara özgürce gelişme hakkı. (Zevelev, 1978: 22; Özden, 1979: 22.) Kendi kaderini tayin hakkı, Lenin ulusal sorun çözümlemesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte bu hakkı mutlak olarak görmemektedir, yani illa ki kullanılması gerekmez. Lenin bu durumu şu şekilde izah eder: "boşanma serbestliğini savunan bir kimseyi aile bağlarını yıkmakla suçlamak ne kadar ahmakça ise, ulusların kendi kaderini tayin etme özgürlüğünü savunanları ayrılmak istemekle suçlamak da o kadar ahmakçadır." (Kahya, 2008: 45-46) Lenin, Bolşevik devrimi öncesi ulusların kendi kaderini tayin etmesini kayıtsız şartsız olarak savunmuş ve bu hakka geçerlilik kazandırmayı Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi (RSDİP)'nin ödevi olarak görmüştür. (Lenin, 1979: 12) Devrimden sonraki yazılarında (1919) ise ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına bakışı bir parça değişmiş olarak şunları yazmaktadır:

Bir ulus demek, burjuvazi ve proletarya bir arada demektir. Öyleyse biz proleterciler, nefret ettiğimiz burjuvazinin kendi kaderini tayin hakkını mı tanıyacağız? Bu kesinlikle tutarsızlık olur.... "Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı yerin dibine batsın! Biz yalnızca emekçi halka kendi kaderini tayin hakkı tanırız" diyemiyoruz. Bizim programımız emekçi halkın kendi kaderini tayininden söz etmemelidir, çünkü bu yanlış olur... Proletaryanın burjuva öğelerden kaçınılmaz farklılaşması gerçekleşinceye kadar beklemek zorundayız... Beklemeliyiz. Proletaryanın farklılaşması doğrultusunda propagandayı sürdürmeliyiz. (Lenin, 1979: 348-355)

Lenin devrim öncesi yazılarında ulus içindeki proletaryanın kendi kaderini tayin hakkını koşulsuz olarak savunurken, devrim sonrası bunun imkansızlığını fark etmiştir. SSCB içinde yer alan devletlerde Rusya hariç diğer ülkelerde proletarya ya hiç yoktur, ya da çok zayıftır. Bu ülkelere bağımsızlık verildiğinde yönetim yine burjuvazinin eline geçecek, işçi sınıfının çıkarları korunamayacak ve dolayısıyla 1917 devrimi anlamsızlaşacak, hatta kendisiyle çelişecektir. Oysa her demokratik talep sınıf bilincine sahip işçiler için sosyalizmin daha yüksek çıkarlarına tabi olmalıdır. (Davis, 1994: 197) Callinicos, Lenin'in kendi kaderini tayin hakkını savunmasının sebebinin emperyalizme karşı mücadele olduğunu belirtir. (Callinicos, 1997: 14) O halde SSCB içindeki halklar için bu hakkı mutlak görmemesinin sebebi SSCB'nin emperyalist olmamasıdır diyebiliriz.

Lenin'e göre ulusal bağımsızlık ancak proletaryanın sınıf çıkarları korunduğu zaman kabul edilebilir. Lenin bu görüşlerini Karl Kautski'nin şu sözleriyle destekler: "Ulusal bağımsızlık, savaşkan proletaryanın sınıf çıkarlarıyla, uğrunda hiçbir koşul koymaksızın savaşmayı gerektirecek bir bağdaşlık içinde değildir". (Lenin, 1979: 15) Ulusal bağımsızlığın koşulu olarak

ise şunları belirler: Proletaryanın sınıf bilincinin devam etmesi, sınıf savaşının önemsenmesi, işçi sınıfının burjuva-demokratik sözlerle avlanmaması ya da proletaryanın bugünkü siyasal savaşımının birliğinin parçalanmaması. (Lenin, 1979: 19)

Lenin'in ulusal sorunun çözümünde Doğu halkları ve Batı halkları için iki ayrı yöntem belirlediğini söyleyebiliriz. Aslında -Lenin de dâhil- Galiyev'e kadar sömürülen halklar açısından kapsamlı bir yöntem belirlenmiş değildir. Gerçi Lenin daha 1916 yılında partisinin İrlanda'nın İngiltere'ye, Fas, Cezayir ve Tunus'un Fransa'ya, Trablus'un İtalya'ya, Ukrayna, İran ve Çin'in Rusya'ya karşı girişecekleri bir savaş ya da ayaklanmayı açıkça desteklemekten korku duymayacağını ilan etmektedir. (Galiyev, 2006: 293) Lenin sosyalist devrim konusunda Doğu ülkelerinden bir beklenti içine girmeyip, Batı proletaryasına umut bağlamakla birlikte, sömürgelerdeki ulusal kurtuluş siyasetinin sürdürülmesini istemekte, ezen uluslara karşı ezilen ulusların yanında yer aldıklarını belirtmektedir. (Kim, 1979: 13; Davis, 1994: 197) Bununla birlikte hem ezen hem de ezilen ülkelerde devrimin tarihsel materyalizmin diyalektik mantığına uygun gerçekleşmesini daha efdal görmektedir. Bu düşüncesini şu cümlelerinde görmek mümkündür: "Bırakın kapitalistler istedikleri gibi çalışsınlar ki, onların gerçek yüzünü proletaryaya göstereyim. Asıl kurtuluş, gelişmiş bir kapitalizm karşısında elde edilen zaferdir." (Lenin, 1979: 58-59)

Lenin döneminde kendi kaderini tayin hakkı tanınmasının amacı küçük devletlerin oluşumunu teşvik etmek değil, daha geniş hükümetlerin evrensel bir oluşumuna yol açmaktır. (Davis, 1994: 199) Lenin'in beklentisi şudur: ezen ülke proletaryası kendi ülkesinde devrim için canla başla çalışırken diğer ülkelerin proletaryasına da destek verecek (Kim, 1979: 25), ezen ulus içindeki işçi hareketinin ezilen ulusa kaderini belirleme hakkı tanımasıyla da ezilendeki düşmanlık ve kuşku silinerek, her iki ulus proletaryalarının burjuvaziye karşı uluslararası mücadelede birleşmeleri sağlanacaktır. (Löwy, 1977: 77) Lenin federasyona karşıydı ve ezilenlerin özgürlüğünü daha fazla güvence altına alacak demokratik *merkeziyetçi* büyük bir devlet kurulmasını istiyordu. (Özden, 1979: 20) Uluslara kendi kaderini tayin hakkının verilmesi ise, Bennigsen'in deyimiyle, Lenin'in "tekrar birleşmek için ayrılın" ilkesi gereğiydi. (Bennigsen, 1981: 57)

Ulusal sorunun çözümünde Lenin'in üzerinde durduğu diğer bir önemli bir nokta, Bauer'in savunduğu, kültürde ulusal özerkliktir. Lenin, her ulusal topluluk için ayrı ayrı okullar kurulması (Lenin, 1979: 112; Lenin, 2000: 75), dolayısıyla her ulusun kendi kültürüne göre şekillenmesi olarak tanımladığı kültürde ulusal özerkliği kabul etmez; çünkü bu özerklik bir ulusun proletaryası ile burjuvazisini birbirine bağlarken, başka ulusların proletaryalarını ayrı tutmaktadır. Oysa RSDİP her ulusal kültürün bir bölümünü, yalnızca tutarlı olarak demokratik ve sosyalist bölümünü içeren enternasyonalist kültürü savunmaktadır. (Lenin, 1979: 90) Lenin, bu şartlara uymayan

Bund'un* Yahudi işçilere seslenmeyi tekeli altına almak istemesine, proletarya arasında bir bölünmeye sebep vermemek adına karşı çıkar. (Lenin, 1979: 23-27) Ona göre, işçi sınıfının demokrasisi gereği hiçbir dil resmi dil olarak ilan edilemez, hiçbir ulusa veya dile ayrıcalık tanınmaz, hiçbir ulus veya dil ayrımcılığa tabi tutulamaz. (Lenin: 1979: 84,97) Lenin, Rus milliyetçiliği/şovenizmi de dâhil, herhangi bir millete karşı uygulanan ayrımcılığa karşıdır. (Lenin, 1979: 53) Lenin'in ulusal sorunu siyasi düzlemde ele aldığını daha önce belirtilmişti. Eğer ulusal kültürel özerklik uygulanırsa, bu, kendi kaderini tayin hakkının siyasi biçimde kullanılmasını engelleyecektir. (Kahya, 2008: 43) Kendi kaderini tayin hakkının koşulsuz verilmesi ve kültürel özerkliğin tanınması, proletaryanın diktatörlüğünü ve sonrasında sosyalist devrimin gerçekleştiği ülkelerin birleşmesini engelleyecek ve burjuvazinin yönetimi altında tüm ülkelerde tek tek mili devletlerin kurularak proletaryanın sömürülmesinin devam etmesine sebep olacaktır. Lenin'in kendi kaderini tayin hakkına ihtiyatla yaklaşmasının ve kültürel özerkliği tamamen reddetmesinin sebebi budur.

Lenin'den sonra Bolşevikler'in lideri olan Stalin'in devrimden önce, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve ulusal kültürel özerklik konusunda Lenin ile fikirsel benzerliği bulunmaktadır. Bu tarihlerde Stalin kendi kaderini tayin hakkını onaylar (Stalin, 1996: 29) ve kaçınılmaz olarak görür. (Stalin, 1996: 74) Ona göre, Tatarlar mollalara kanıp eski düzeni getirebilir, bu onların haklarıdır ama bu işçi sınıfının çıkarlarına uygun değildir. (Stalin, 1996: 29) Burada Stalin'in de Lenin gibi kendi kaderini tayin hakkını koşula bağladığını görüyoruz. Stalin doğru çözümü Polonya, Litvanya, Ukrayna, Kafkasya gibi *belirginleşmiş* birimlerin bölgesel özerkliğinde görmekteydi. Stalin'e göre bu çözümün iki faydası vardır: insanları uluslara ayırmaması ve üretici güçler ile kaynak kullanımının en iyi biçimde kullanılmasını sağlamasıdır. (Stalin, 1996: 75) Lenin gibi Stalin de ayrılma hakkının olduğunu ama kullanılmasının gerekmediğini düşünür. Ulusal özerkliğe milliyetçiliğe sürükleyeceği düşüncesiyle karşı çıkar. (Stalin, 1996: 36-47) Stalin ulusal sorun üzerinde durmakla birlikte Rusya'nın ilerlemesinin kaderini ulusal sorunun değil, tarım sorununun tayin edeceğini, ulusal sorunun tali bir sorun olduğunu belirtir. (Stalin, 1996: 35) Stalin devrim sonrasında Rus milliyetçiliğine kaymış ve devrim ihraç etmekten ziyade, tek ülkede sosyalizm kurma fikrini benimsemiştir.

Ulusal sorunun tartışıldığı ülkelerden birisi de Çin'dir. Çin sosyalizminin lideri olan Mao Zedong (1893-1976) sosyalizmin Çin'de uygulanma politikasını belirleyen isimdir. Sosyalist devrimi işçi sınıfı ile birlikte köylü sınıfı, küçük şehir burjuvazisi ve yurtsever milli burjuvaziye dayandıran Mao, devrimci aydınları da bu gruba dâhil eder. (Mao, 2000: 262-263) Mao Komünist Enternasyonal'de Çin'in meseleleriyle ilgilenen yoldaşların Çin'in objektif gerçeğini kavrayamadıklarını belirtir (Mao, 2000: 265-266) ve Çin'de sosyalist devrime milli bir yol çizer. Liparit Kyuzajian'a göre, milli-

yetçiliği felsefe ve politikalarının temel unsuru yapan Mao'nun görüşleri yavaş yavaş anti-Leninist bir hale dönüşmüştür. (Kyuzajian, 1979: 173) Sınır komşusu olmalarına rağmen Çin ve SSCB'yi tek bir proletarya diktatörlüğü altında birleşmekten alıkoyan ise, SSCB'de Stalin'in, Çin'de Mao'nun milliyetçilik eğilimleri olmuştur.

Türkiye'de Ulusal Sorun Tartışmaları

Türkiye'de ulusal sorun özellikle 1960lı yıllarda tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye İşçi Partisi (TİP) sosyalist devrim safındayken, Mihri Belli ve Doğan Avcioğlu yönetimindeki Yön dergisi Milli Demokratik Devrim'i (MDD) savunmuşlardır. Avcioğlu, Türkiye'nin yarı-feodal bir yapısı olduğunu ve sosyalist devrime geçiş için Türkiye'deki feodal ilişkileri ortadan kaldıracak Milli Demokratik Devrim'in şart olduğunu belirtir. (Avcioğlu, 1978) Belli, neden böyle bir devrime ihtiyaç duyulduğunu şu sözlerle açıklar:

Özellikle geri ülkelerde sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi, kapitalist ilişkilerin ortadan kaldırılmasıyla sömürsüz bir düzenin kurulması, yani sosyalist devrimin tamamlanarak sosyalist bir toplumun yaratılması uzun ve meşakkatli bir kuruluş sürecini gerektirir... Bugün artık dünya yüzeyinde demokratik devrimini yapmamış ülkelerde devrime önderlik edecek bir burjuva sınıfı yoktur ve olamaz. Klasik sosyalist literatürde çoğunlukla kullanılan "burjuva demokratik devrimi" bugünün şartlarına pek uymamaktadır. Anti-emperyalist, anti-feodal devrim için milli demokratik devrim daha uygun bir terimdir. (Belli, 1970: 20-21)

Milli demokratik devrimin güçleri olarak şehir ve köy proletaryası, şehirlerin ve köylerin yarı proleter unsurları, yoksul köylülük, şehir ve köy burjuvazisi ve asker-sivil aydın zümreyi gören Belli (Belli, 1970: 69), Mao'da ayrı bir sınıf olarak ele alınan aydınları küçük burjuvazi içinde saymaktadır. Belli, sosyalist devrim ve demokratik devrim sürecini şöyle bir benzetmeyle açıklar: yabancı bitkilerin sardığı bakir arazi; Türkiye'dir. Çalışlığın temizlenmesi ve tarlanın sürülmesi; demokratik devrimdir. Sürülen tarlaya fidelerin dikilmesi, tarlanın gübrelenmesi ve sulanması; sosyalist kurtuluştur. Bağ kütüklerinin büyümesi ve ürün vermesi ise sosyalizmdir. (Belli, 1970: 32)

Sosyalizmin nihai amacı tüm proleterleri birleştirmek olduğu kabul edilir. Oysa görüldüğü üzere sosyalizm birçok ülkede ve birçok düşünürün zihninde yerleşmekten ziyade millileşmiş, bu da ulusal sorunu doğurmuştur. Callinicos, ulusal sorunun temelinde şu dört sebebi görür: 1. devlet kapitalizmi eğilimi 2. gelişmiş ülkelerdeki işçi hareketlerinin ulusal reformizmden etkilenmesi 3. ulusal bağımsızlık mücadelesi 4. üçüncü dünyanın alt emperyalizmi. (Callinicos, 1997: 8) Gerçekten de bağımsızlığını kazanan her ülke kalkınma yolunu seçmiş (Kim, 1979: 25) ve ilginç bir şekilde sömürgecilik durumundan kurtulan bazı ülkeler küçük çaplı emperyalizme

yönelmişlerdir. Kapitalizmin gelişmesinin etkisi de istenildiği gibi olmamıştır. Marx ve Engels kapitalizmin ulusal sınırları kaldıracacağı düşüncesindeyken, tersi olmuş ve kapitalizm sınırları keskinleştirmiştir. (Callinicos, 1997: 7) Tüm bunların altında yatan temel sebep, sosyalist devrimlerin iyi yönlendirilmemesidir ve sosyalist devrimler iyi yönlendirilmediği zaman günümüzdeki tablonun kaçınılmaz olacağını yaklaşık bir asır önceden gören bir isim vardır: Mir Seyyit Sultan Galiyev.

Galiyev'in Ulusal Sorun Tartışmalarına Katkısı

Aslen Tatar olan Galiyev, 1882 yılında Başkırya'da, Başkır köyü olan Şipayevo'da, bir Tatar mirzasının kızı ile bir halk öğretmenin oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Çarlık Rusyası'nın ezilen milletlerinden birisine mensup olması Galiyev'in düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Kendi deyimiyle bir devrimci köledir ve ezildiği için devrimci olmuştur.¹ Bennigsen'in ifadesi ile Galiyev Şubat devrimine kadar hem aşırı bir milliyetçi hem inanmış bir Marksist'tir. (Bennigsen, 1981: 79) Fakat yaşamına genel olarak bakıldığında Galiyev'i Marksist olarak nitelemek çok da kolay değildir, çünkü Galiyev sol ideolojinin sınırlarını Marksist, Leninist, Bolşevik gibi kalıplar içine oturtmaktan kaçınmıştır. (Kakinç, 2003: 23) Galiyev de -tıpkı Marx gibi- sömürünün bitmesi gerektiğini belirtmekle birlikte, sömüren ve sömürülen ilişkisine ve sosyalist devrimin gerçekleşme yöntemine bakışı Marx'tan farklıdır. Bu sebeple Galiyev'i sosyalist olarak nitelemek daha doğru olacaktır. Galiyev'in doğduğu yıllar aynı zamanda Cedidçilik hareketinin (1883) başladığı yıllardır ve Cedidçilik hareketi özellikle de İsmail Gaspıralı'nın fikirleri Galiyev'in düşüncelerini etkilemiştir. (Kakinç, 2003: 99-100)

Galiyev milli sorunun çözümünü enternasyonalizmde görmekle birlikte, sosyalist enternasyonale nasıl ulaşılabileceği konusunda Marx ve Lenin gibi düşünürlerden farklı düşünmektedir. Sosyalist devrimin gerçekleşeceği ülkelerde özgün şartların göz önünde bulundurulması gerektiğini belirten Galiyev, bu anlamda sosyalizmin yerleşmesinin bir reçetesini sunmaktadır. Marksist teorinin tarihsel materyalizm anlayışına göre toplumlar ilkel-feodal-kapitalist-sosyalist evrelerden geçip nihayetinde komünizme ulaşacaklardır. Her toplum kendisini bir sonraki safhaya geçirecek olan unsurları içinde barındırmaktadır. Feodalitenin serf-lord ilişkisi kapitalizmi ortaya çıkarmıştır. Kapitalist sistemde bu ikili ilişki proletarya ve burjuvazi ilişkisine dönüşmüştür. Burjuvazi proletaryayı sömürmektedir ve bu sömürü ilişkisi sürecinde orta sınıflar yok olacak, orta sınıfın büyük bir ekseriyeti proletaryaya kayacak ve proletaryanın devrimiyle sosyalizme geçilecektir. Sosyalizme geçilebilmesi için kapitalizmi ön koşul olarak gören tarihsel materyalizm, kapitalizminden kendi mezar kazıcısı olan işçi sınıfını yarat-

¹ Galiyev'in otobiyografisi için bkz. "Otobiyografik deneme: Ben Kimim?" Galiyev, **a.g.e.**, s. 545-582., "Kimim Ben? Sesimi Duyurmak İstiyorum", Galiyev, **a.g.e.**, s. 583-632., "Dünya Görüşüm Üzerine", Galiyev, **a.g.e.**, s. 677- 688 .

masını beklemektedir. Açıktır ki bu teori kapitalist olmayan toplumları dışlamaktadır. Ya da farklı bir açıdan bakıldığında, henüz kapitalist ilişkilerin ortaya çıkmadığı ya da proletaryanın çok zayıf olduğu toplumlarda Marksistleri kapitalizmi kurma ile yıkma ikilemi arasında bırakmaktadır. Marx ve Engels, Asya Tipi Üretim Tarzı olarak niteledikleri Doğu'nun üretim ilişkileri içerisinde sosyalizme geçilemeyeceğini düşünüyorlardı. Hayatının son dönemlerinde bu konudaki fikirlerini esnetmekle birlikte Lenin de aşamalı devrimleri savunmuştur. Galiyev'in farkı burada ortaya çıkmaktadır.

Galiyev'e göre insanlık sadece sınıflardan değil, sosyo-ekonomik ve kültürel-gündelik açılardan çeşitlilik gösteren milletlerden oluşmaktadır (Galiyev, 2006: 570) ve sömürü ilişkisinin sınıflar arasından ziyade milletler arasında var olduğu bir dünyada sınıf temelli bakış açısını devam ettirmek yanlıştır. Nitekim Galiyev'den yıllar sonra Che Guevara da *Foco* teorisinde şunu söyleyecektir: "sömürge ülkelerdeki proletaryanın zayıflığı dikkate alındığında devrimci savaşta komiserin görevi, Marksizmin arılığını korumak değildir." (Kaymak, 1993: 218) Galiyev'in amacı Marksizmin arılığını korumak değil, sosyalizmin yayılmasını sağlamaktır. Tarihsel materyalizmin dışında kalan -Engels'in *tarihsiz halklar* olarak nitelediği- yani tam olarak tarımsal üretime bile geçilmemiş bir Tataristan, Başkurdistan ve çobanlığın hâkim olduğu Kırım, Özbekistan (Kakıncı, 2003: 196) ya da feodal ya da yarı-feodal ilişkilerin devam ettiği Türkiye, Çin, Mısır, İran gibi ülkelerdeki sömürünün nasıl engelleneceği bir tartışma konusu olarak kalmıştır. Bu ülkelerdeki ulusal kurtuluş hareketleri -her ne kadar ülkelerinde kapitalist bir gelişme yaşanmasa da- kapitalist ülkelerin emperyalist yayılmacılığına karşı karşı mücadele etmektedirler. Galiyev "doğu ülkelerinin milli devrimci hareketlerinin önemine inanmadık, onları takdir etmedik, orada kesinlikle sınıfsal devrim olsun istedik" diyerek, SSCB'nin bu konudaki tutumunu eleştirmiştir. (Galiyev, 2006: 533-534) Özellikle Stalin döneminde SSCB Galiyev'in gözünde ikinci/yeni bir dünya haline gelirken, Galiyev üçüncü dünyacı devrimin teorisyenliğini yapmıştır. Batı metropol halkları ve sömürge ülkeleri arasındaki sömürüye dikkat çeken Galiyev, yönünü Doğu'ya çevirmiştir.

SSCB'nin üst kadroları Batı proletaryasından devrim beklerken, Galiyev Doğu'nun unutulmasından rahatsızdır. Ona göre Almanya'da Spartakist hareketinin yenilmesi, Macar Sovyet Cumhuriyeti'nin düşmesi, Doğu'nun katılımı olmaksızın uluslararası sosyal devrime ulaşılamayacağına göstergesidir. Doğu sorununa sadece sosyo-ekonomik değil, aynı zamanda uluslararası-politik bir sorun (Galiyev, 2006: 227) olarak bakan Galiyev'e göre kapitalizmle mücadele yöntemi yanlıştır, çünkü kapitalist devletlerin emperyalizmi göz ardı edilmektedir. Oysa beyazların tüm maddi ve ruhsal zenginlikleri Doğu'nun yağmalanması sonucudur (Galiyev, 2006: 231) ve Doğu bütün uluslararası emperyalizmin temel beslenme kaynağıdır. (Galiyev, 2006: 232) Doğudan yoksun ve Hindistan, Afganistan, İran ve diğer

Asya ve Afrika ülkelerinden kovulmuş Batı emperyalizmi tükenecek ve doğal ölümü tadacaktır. (Galiyev, 2006: 233) Kapitalizm ve emperyalizmle mücadelede tüm umudu Batı Avrupa proletaryasına bağlamak yanlıştır. Aslında Galiyev Batı proletaryasından umutlu da değildir. Çünkü Batı proletaryası sahte sosyalizmin peşinden, sahte sosyalizmin liderlerinin, II. Enternasyonal'in peşinden gitmektedir. Batı Avrupa proletaryası burjuvazi ile uzlaşmış gibi görünmektedir, çünkü işçilerin ekonomik talepleri karşılanmaktadır. Taleplerin karşılanmasındaki kaynak ise Doğu'dan sağlanmaktadır. (Galiyev, 2006: 253, 548) Yani sömürünün mağduru olan proletarya bir anlamda sömürünün iştirakçisi haline gelmiştir. Uluslararası emperyalizme sadece Batı Avrupa proletaryası aracılığıyla karşı konarak, ona Doğu'da hareket ve manevra özgürlüğü sağlama hatasından vazgeçilmeli, (Galiyev, 2006: 230) devrimin enerjisi Doğuya yöneltilip, komünist partiler kurularak önce Tatarlar, Başkırlar ve Türkistan sosyalistleştirilmelidir. (Galiyev, 2006: 257)

Galiyev'in Aşamalı Devrimler Tezi

Batı'daki devrimin başarısızlığı ve Doğu'dan yalıtılmışlık sonucu Stalin Leninizm bayrağı altında Leninizm'den ayrılıp Rus devletine, yani tek ülkede sosyalizm kurma politikasına yönelmiştir. Galiyev'e göre Stalin'in bu politikası sosyalizme ihanettir çünkü SSCB'nin devrimi tekelleştirmesi değil, yayması gerekmektedir. Troçki de bu noktada Stalin'e karşı çıkmakla birlikte devrim ihracının yönünü Troçki Batı olarak belirlerken Galiyev Doğu olarak belirlemiştir. (Kakınç, 2003: 25)

Galiyev'in Sosyalist Enternasyonal'e giden yolda ilk hedefi Turan Federal Sosyalist Halk Cumhuriyeti'ni kurmaktır. Bu yolda atılması gereken ilk adım Müslüman Komünist Parti'nin özerkliğini sağlamaktır. Bu adım, Türk dilli ülkelerin birliğini sağlamak açısından elzemdir. -Her ne kadar yaşam kendisine bunların tersini kanıtlamışsa da (Kakınç, 2006: 35) -bölgesel özerklik değil, milli-kültürel özerklik taraftarı olan Galiyev, ulusların kendi kaderini tayin hakkını onaylar ve bu hakkın Sovyetler içinde bütün'ün onurlu ve eşit bir parçası olmak anlamına geldiğini belirtir. (Kakınç, 2004: 417) Lenin'in proletarya ile burjuvazinin ayrışması gerektiği tezine ve Stalin'in *belirginleşmiş* bölgelerin özerkliği önerisine itiraz eden Galiyev'e göre, "şu milletin özerklik verilecek düzeye geldiği, şununsa gelmediği söylenemez". (Galiyev, 2000: 531) Böylece ikinci adımı atar ve Sovyet cumhuriyetler birliği çerçevesinde, birliğin ayrı ayrı parçalarının federe hale getirilmesi kabul ediliyorsa ve Güney Kafkasya için buna izin veriliyorsa, Türkistan, Kırgızistan, Başkurdistan için de izin verilmesi gerektiğini savunur. (Kakınç, 2003: 135) Siyasi olarak en azından Kazakistan, Tataristan gibi kalabalık olanlar için milli birlik cumhuriyetleri kurulmalı, iktisadi olarak ise sadece ortak birlik ekonomisinin değil, belli bölgelerin özgün, ekonomik, kültürel ve başka çıkarları da korunmalıdır. (Galiyev, 2006: 707-708) Bu şekilde mili birlik cumhuriyetlerinin kurulmasının ardından önce Tatar-Başkır Cumhuriye-

ti'nin kurulacak, daha sonra ise Turan İşçi Köylü Sosyalist Partisi'nin kurulmasıyla da tüm Türk devletleri birleşecek (Galiyev, 2006: 769) ve birinci aşama tamamlanacaktır. Bu aşamada amaç üniter bir yapı/üniter bir Sosyalist Turan cumhuriyeti kurmak değildir. Kurulan yapı özerk bir cumhuriyet olmayacak, birleşik Rus Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti'nin bölgelelerinden birisi olacaktır. (Galiyev, 2006: 279) Galiyev iki ayrı yönetim mekanizmasına karşıdır. Onun isteği, Rusya Türklerinin tek bir sovyet olarak Sovyetler birliğine katılmasını sağlamaktır. Fakat bunun, tıpkı Gürcülerin savunduğu gibi, mevcut federasyonun ortadan kaldırılarak, her bir cumhuriyet ya da bölgenin Birliğe ayrı ayrı ve doğrudan katılması şeklinde olmasını istemektedir. (Galiyev, 2006: 702)

Galiyev, Turan Federal Sosyalist Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından emperyalist kuşatma ve sömürü altındaki İslam dünyasının bu birliğe kolayca dâhil edilebileceğini düşünmektedir. Bu ikinci aşama da gerçekleşikten sonra, sömürülen tüm ülkelerin dahil edildiği, temelinde sadece işçilerin değil, aynı zamanda köylülerin ve küçük burjuvazinin de yer aldığı "Sömürge Halklar Enternasyonalı"nin kurulması -üçüncü aşama- hedeflenmektedir. (Galiyev, 2006: 681) Bu noktada Galiyev, Marksist teoriye yer alan ve Bolşevikler tarafından da savunulan burjuvazi üzerindeki proletarya diktatörlüğüne uluslararası politik bir mahiyet kazandırıp, sömürgelerin sömüren ülkeler/metropoller üzerindeki diktatörlüğünü vurgulamaktadır. (Galiyev, 2006: 680) Sömürge Halklar Enternasyonalı'nin kurulmasıyla emperyalist kapitalistler sömürge ülkelerdeki kaynaklarından mahkûm kalarak zayıflayacaklar ve böylece Batı proletaryasının burjuvaziyi devirmesi kolaylaşacaktır. Batı'da da sosyalist devrimin gerçekleşmesiyle nihai amaç olan (dördüncü aşama) Sosyalist Enternasyonal'e ulaşılmış olacaktır.

Galiyev: Panislamist mi, Pantürkist mi, Sosyalist mi?

Galiyev'in Sosyalist Enternasyonal'e giden yolda önce Turan birliğini savunması, daha sonra ise İslam ülkeleriyle birleşme çağrısı yapması onun Pantürkizm ve Panislamizmi savunmakla itham edilmesine sebep olmuştur. Oysa Galiyev, hiçbir zaman milliyetçi olmadığını ve olmayacağını ilan etmiştir. (Galiyev, 2006: 554, 568) Galiyev, büyük millet şovenizmine (Velikorus) karşı olduğu kadar, küçük millet milliyetçiliğine de karşıdır. (Kakınç, 2004: 417) Bunun yanında yerel milliyetçiliğin büyük devlet şovenizmine karşı mücadelenin bir görünümü olduğu durumlarda bunun milliyetçilik değil, sadece büyük devlet şovenizminin ortaya çıkmasıyla mücadele etmek olduğunu belirtir. (Galiyev, 2006: 531-532) Bu düşüncesiyle, Rus milliyetçiliğine karşı diğer SSCB ülkelerinin mücadelesini ve emperyalizme karşı milli kurtuluş mücadelelerini salt bir milliyetçilik hareketi olarak görmekten uzaklaşmaktadır. Nitekim kendisi Rus milliyetçiliğine ve emperyalizme karşı çıkan birisi olarak, Tatar milliyetçiliğinin de karşısındadır. 1917 yılında Galiyev'in de yer aldığı bir komitede Molla Nur Vahidov imzalı kararda Ta-

tar feodalitesine ve gelenekçiliğine karşı mücadele edileceğinin yer alması (Kaymak, 1993: 88) bunun bir göstergesidir. Lenin'in karşı çıkmasına rağmen milli eğitim konusunda ısrar etmesinin sebebi de Tatar/Türk milliyetçiliğini canlandırmak değil, Müslüman proletaryayı Bolşevizm'e çekmektir. (Kaymak, 1993: 109) Milliyetçi olmamanın yanında Galiyev Panislamist de değildir. Sorunlara yaklaşımında materyalist bir dünya görüşüne sahip olduğunu belirten Galiyev, ateist olduğunu gizlememektedir. Hatta Müslümanlar arasında din karşıtı propagandanın nasıl yapılacağı konusunda yöntemler de geliştirmiştir. (Galiyev, 2006: 432-446) Gürses, Rusya'da Türk denilmesi yasak olduğu için Müslüman denildiğini ifade ederek Müslüman kavramının kullanımının zaruriliğine işaret etmektedir. (Gürses, 1998: 374) Öyle olmasa bile Galiyev'in İslamiyet'i bir inanç değil, sosyal bir olgu olarak ele aldığı açıktır. Ona göre İslam, milliyetçilik karşıtı birleştiriciliği ile bir örnek, anti-emperyalist mücadelede ise bir araçtır. Ulaşmak istediği Sosyalist Enternasyonal'de İslam'a yer yoktur. Kendisi de Panislamizm, Pantürkizm, Panasyacılık gibi hareketlerle mücadeleden vazgeçilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. (Galiyev, 2006: 549)

Sonuç

Marx ve Engels ile başlayan sosyalizm ve ulusal sorun tartışmaları Rosa Luxemburg, Pannekoek, Strasser, Otto Bauer, Kautski, Troçki, Lenin, Stalin, Mao gibi sosyalizmin önemli isimleri ile birlikte sosyalist hareketin az ya da çok var olduğu tüm ülkelerde yerli entelijensiya tarafından da ulusal düzeyde tartışılmıştır. Bu isimlerden bazıları sosyalizmi milliyetçilikle/millilikle harmanlarken, Stalin örneğinde görüldüğü gibi tek ülkede sosyalizm kurmaya çalışanlar da olmuştur. Ulusal sorunu ele alan düşünürlerin hemen hemen tamamı proletaryayı sosyalist devrimin öncü kuvveti olarak kabul etmiş, dolayısıyla proletaryanın olmadığı ya da zayıf olduğu ülkeler devrim açısından ihmal edilmiştir. Galiyev'in deyimiyle, devrimin illa ki sınıf çatışmaları sonucunda gerçekleşmesi beklenmiştir. Rusya'da Bolşevik devrimin lideri olan Lenin, hayatının son dönemlerinde bu konudaki düşüncelerini esneterek sömürge ülkelerdeki anti-emperyalist mücadelelere dikkat çekmekle birlikte Doğu'yu tamamen sosyalist devrimin içine çekebilecek bir teori ortaya koyamamıştır. Kanaatimizce ulusal sorun tartışmalarında Galiyev'in farkı sosyalizme ulaşma yöntemini değil, bizatihi sosyalizmi amaç olarak belirlemesidir. Proleter devrimler sosyalizme ulaşmak için bir araçtır ama çoğu zaman bu yöntem amaç haline getirilmiştir. Bu sebeptendir ki Marksistler kapitalizmi kurma-yıkma ikilemi arasında kalmaktadırlar. Galiyev için amaç sosyalizmdir ve sosyalizmin ilkelerine ve işçi sınıfının çıkarlarına uygun araçlar yöntemin içine dahil edilmelidir. Aksi takdirde Rusya'daki devrim başladığı yerde son bulacaktır. Galiyev daha 1929 yılında şunları yazmıştır:

Rusya'da sosyalist devrimin tasfiyesi için iki yol öngördüm: 1. Komünist parti ve Sovyet iktidarının zaman içinde iç ve dış cephelerde çeşitli

zorunlu tavırlar nedeniyle devlet kapitalizmi ve burjuva demokrasisinin rayına girerek çökmesiydi. 2. Devrimin Sovyet iktidarının dünya burjuvazisiyle silahlı askeri çatışması sonrasında çökmesiydi.²

Galiyev'in öngördüğü üzere, Stalin'in tek ülkede sosyalizm kurma hayali uluslar hapishanesi olan SSCB'yi büyük bir kışlaya dönüştürürken, aynı zamanda devlet kapitalizmi rayına sokmuştur. Yeteri kadar desteklenmeyen ulusal kurtuluş mücadeleleri bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından kalkınma yolunu seçerken, Stalin'in tek ülkede sosyalizm ideali SSCB'yi sosyalizmden uzaklaştırıp kapitalizme doğru sürüklemiş,³ bu ideal 1991'de iflas etmiş ve nihayetinde SSCB dağılmıştır. Galiyev'in Sosyalist Enternasyonal'e ulaşma yönteminin uygulanması halinde sosyalizmin bugün geleceği nokta bir spekülasyon konusu olmakla birlikte, ileriye öngörme bakımından çağdaşlarından daha isabetli olduğu aşikardır.

KAYNAKÇA

- AVCIOĞLU, D. (1978). *Türkiye'nin Dünü, Bugünü, Yarını*, Tekin Yayınevi
- BELGE, M. (1980). "Marksizmin 'Millileşmesi' mi, 'Yerlileşmesi' mi?", *Birikim*, sayı 60, s. 31-36.
- BELLİ, M. (1970). *Milli Demokratik Devrim*, Aydınlik Yayınları, İstanbul
- BENNIGSEN, A.-QUELQUEJAY, C. (1981). *Sultan Galiyev ve Sovyet Müslümanları*, çev. Nezih Uzel, İstanbul: Hürriyet Yayınları
- CALLINICOS, A. (1997). *Marxizm ve Ulusal Sorun*, çev. İbrahim Uzun, İstanbul: Sosyalizm ve İşçi Yayınları
- CANGIZBAY, K. (2003). *Sosyalizm ve Özyönetim*, Ankara: Ütopya Yayınları
- DAVIS, H. (1994). *İşçi Hareketi, Marksizm ve Ulusal Sorun*, çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Belge Yayınları
- GALİYEV, Sultan (2006). *Bütün Eserleri*, Yay. Haz. Özgür Erdem, İstanbul: İleri Yayınları
- GÜRSES, Hasan B. (1998). *Sosyalist Turan ve Doğu Birliği*, İstanbul: Sosyalist Yayınlar
- STALIN, Josef (1977). *Milli Demokratik Devrim*, İstanbul: Aydınlik Yayınları, ----, (1996). *Marksizm ve Ulusal Sorun*, çev. İsmail Yarkın, Ankara: İnter Yayınları.
- KAHYA, M. (2008). *Ulusal Sorun: Sömürgecilik ve Kürt Sorunu*, Enginbay Yayıncılık, Ankara

² Galiyev, a.g.e., s. 764.

³ SSCB'nin sosyalizmden kapitalizme uzanan bu hikayesini George Orwell "Hayvan Çiftliği" isimli romanında konu edinmiştir.

- KAKINÇ, H. (2003). *Sultan Galiyev ve Milli Komünizm*, 3. baskı, İstanbul: Bulut Yayınları
- , (2004). *Destansı Kuramcı Sultan Galiyev*, İstanbul: Bulut Yayınları
- KAYMAK, E. (1993). *Sultan Galiyev ve Sömürgeler Enternasyonalı*, İstanbul: İrfan Yayınevi
- KIM, G. (1979). "Milliyetçilik, Proleter Enternasyonalizmi ve Doğu'da Devrimci Süreç", *Asya ve Afrika Ülkelerinde Ulusal Sorun*, (Ed) Georgy Kim, çev. Şiar Yalçın, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara, s. 9-25
- KYUZAJIAN, L. (1979). "Çin'de Ulusal Sorun", *Asya ve Afrika Ülkelerinde Ulusal Sorun*, (Ed) Georgy Kim, çev. Şiar Yalçın, Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları, s. 169-192
- LENIN, Vladimir İ. (1979). *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları*, çev. Yurdakul Fidancı, Ankara: Sol Yayınları
- , (2000). *Ulusal Sorun ve Kültürel Özerklik*, çev. Sibel Özbudun, Ankara: Ütopya Yayınları
- LOWY, M. (1977). "Marksistler ve Ulusal Sorun", çev. Bülent Aksoy, *Birikim*, sayı 23, s. 65-83.
- ÖZDEN, M. (1979). *Ulusal Sorun ve Çerkeslerin Konumu*, Doğan Basımevi, İstanbul
- ZEDONG, Mao (2000). *Seçme Eserler VI*, 2000, İstanbul: Kaynak Yayınları